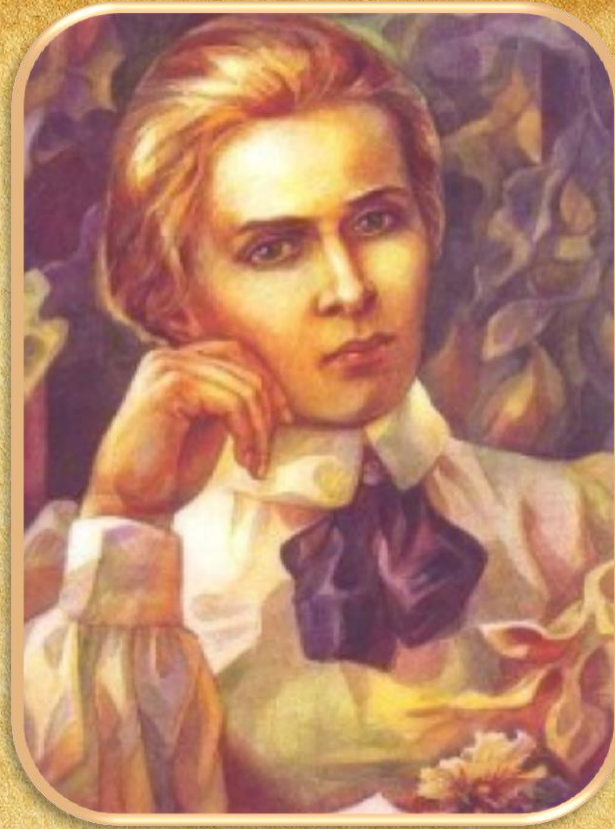

*Народжені в Україні
Видатні жінки в
художніх творах*

Серія віртуальних виставок

Запорізька обласна універсальна наукова бібліотека,
Відділ наукової інформації та бібліографії, 2016 р.

Жінка незламної волі

Леся Українка (13 лютого 1871 — 19 липня 1913) — легендарна українська поетеса, публіцист, перекладач, культурний діяч.

Народилася Лариса Петрівна Косач (саме таким було справжнє ім'я Лесі Українки) 25 лютого 1871 р. в м. Звягелі (нині Новоград-Волинський) у родині українських інтелігентів Петра Антоновича Косача та Ольги Петрівни Косач (з роду Драгоманових). Петро Антонович — юрист за фахом, випускник Київського університету, більшу частину життя служив у Волинській губернії в установах у справах селян. Мати, Ольга Петрівна Драгоманова-Косач — письменниця, яка творила під псевдонімом Олена Пчілка. Поряд була в родині ще одна людина, яка неабияк вплинула на становлення

Лесиної особистості, - дядько Михайло Драгоманов, відомий науковець і політичний діяч. Саме від нього Леся запозичила свій псевдонім «Українка».

Уже в ранньому дитинстві Леся виявила свої надзвичайні здібності. Вона дуже рано навчилась читати і вже у віці п'яти років написала свої перші листи до Женеви, до родини дядька Михайла Драгоманова.

Леся народилася дуже кволою. У 1880 році в неї виявились ознаки хронічної хвороби, яку довго не могли визначити. Згодом з'ясувалось, що це дуже прикра форма туберкульозу кісток. Спочатку хвороба уразила руку, потім ногу. На той час єдиним виходом була операція, після якої стан хворої нарешті поліпшився, хвороба відступила.

Леся мала прекрасні здібності до мов. Вільно розмовляла українською, російською, польською, болгарською, німецькою, французькою та італійською, писала свої твори українською, російською, французькою та німецькою, перекладала з давньогрецької, німецької, англійської, французької, італійської та польської мов. Вона добре знала латинську мову, а під час перебування у Єгипті почала вивчати іспанську.

У 1897 р. в Ялті Леся зустріла білоруського журналіста Сергія Мержинського. Ця зустріч відразу ж спалахнула шаленим коханням – листи, короткі зустрічі... Але вже в лютому 1901 р. у Мінську С. Мержинський помер від туберкульозу легень на руках Лесі. Важким ударом для тендітної хворої дівчини була і смерть від запалення легенів брата Михайла у 1903 р. У цей час Лесю дуже підтримували її товариші – серед них була відома буковинська письменниця Ольга Кобилянська, що згодом стала доброю подругою, майже сестрою. Також велику роль у житті Лесі відіграв Климент Квітка – музикознавець, збирач народних пісень, який у 1907 році став її чоловіком.

Незважаючи на хворобу, Леся Україна прагнула активної діяльності. Ще наприкінці 80-х – на початку 90-х років вона займалась культосвітньою роботою в Колодяжному: читала селянам художні твори, влаштовувала літературні вечори, виставки, проводила бесіди, надавала медичну допомогу (особливо під час епідемії тифу).

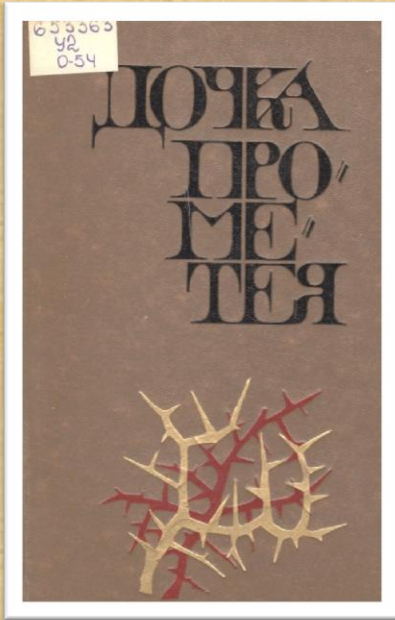
Після революції 1905 року з'явилися деякі можливості легальної громадської праці. В червні 1906 р. Леся Українка була обрана до правління київської «Просвіти», де вона опікувалась бібліотекою. Ця її діяльність уже в листопаді 1906 р. звернула на себе увагу царських жандармів: у відкритті публічної бібліотеки було відмовлено, а участь Лесі Українки у «Просвіті» розцінювалась як компрометуючий факт і для Лесі особисто, і для цілої організації. Логічним наслідком цих жандармських студій став арешт Лесі Українки (17-18 січня 1907 р.), а в подальшому – і закриття самої «Просвіти».

Починаючи з кінця 1907 року у Лесі з'явилися ознаки туберкульозу нирок. Єдиним методом лікування на той час було кліматичне перебування в Єгипті, де Леся проводила зимові сезони. Це були паліативні заходи, які уповільнювали розвиток хвороби, але не могли її спинити.

У стані крайнього виснаження від поганої роботи нирок Леся згасла на 43-у році життя у містечку Сурамі в Грузії.

Художні твори

Олійник М. Дочка Прометея : роман / Микола Олійник ; [передм. О. Мусієнко]. – К. : Рад. шк., 1985. – 344 с. : іл.*

По-різному складаються письменницькі, як і взагалі людські, долі. Лесина ж доля незвичайна. Щедро обдарована талантом, наділена ніжним, чутливим серцем, сповненим палкою любові до людей, поетеса зазнала і великого горя: протягом усього життя її переслідувала хронічна, невилгойна тоді хвороба ...

Але ніщо не могло зламати Лесю Українку. Її життя — це сонячний промінь, що благовістом нового дня пробивається з темряви, і кличе, і вабить до світла. З невимірних глибин духу виринає потужне – *contra spem spero!* – і біль вгамовано, і серце просвітліло. Вся Лесина творчість може бути прочитана, як внутрішня боротьба за такий переможний сонячний настрій, пристрасний момент любові назустріч сонцю... .

Саме ця непереможна жага до життя лунає зі сторінок роману.

Драч І. Іду до тебе : [кіноповість] / Іван Драч // Драч І. Іду до тебе : кіноповісті / Іван Драч. – Київ : Рад письменник, 1970. - С. 85-184.*

Головний мотив кіноповісті — трагічне кохання Лесі Українки до Сергія Мержинського, подорож поетеси до свого коханого, у дослівному та метафоричному сенсі водночас. Але у творі є не тільки любовна лірика. Автор показує нам любов поетеси до України, до рідної мови, що за словами Лесі є «душею народу», її революційну та національну позицію у справі боротьби за існування України. «Іду до тебе» складається з мозаїки спогадів, настроїв, уривчастих епізодів, які сплітаючись створюють чисту ліричну мініатюру.

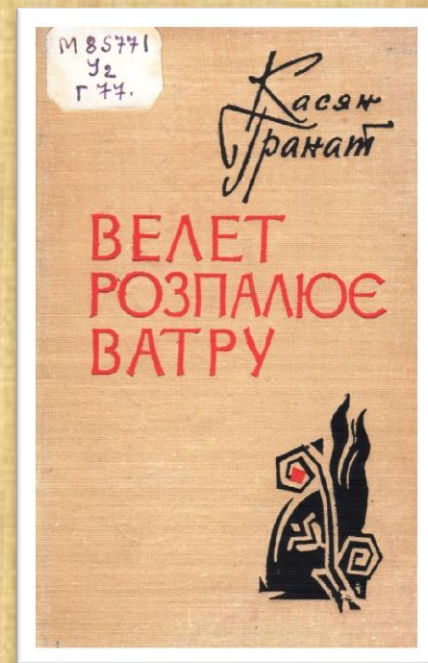
Гранат К. Велетом покликана : повість / Касян Гранат. – Київ : Рад. письменник, 1965. – 232 с.*

На сторінках твору «Валетом покликана» гарно вирізьблюється ніжна й чуттєва натура молоді дівчини, її душевна грація і чистота. Ці риси відтінено через відтворення спілкування Лесі з живою природою та селянами, а також завдяки показу турботи батьків про улюблену доньку, їхніх роздумів і висновків про неї. Чимало уваги приділено внутрішнім переживанням дівчини над горем народу, над власною долею. Взагалі автор нерідко лишає свою героїню наодинці з читачем, і в цьому зближенні – своєрідне інтимне забарвлення літературної постаті поетеси.

Гранат К. Х. Велет розпалює ватру : повість / Касян Гранат. – К. : Рад. письменник, 1967. – 262 с.*

«Велет розпалює ватру» - це друга частина біографічної повісті про геніальну поетесу Лесю Українку. Написана сучасником поетеси, який зустрічався з нею, книга ця привертає увагу добрим знанням тогочасного життя і побуту. В ній постає неповторного чарівний образ талановитої, сердечної, благородної людини, полум'яної патріотки, натхненного творця вічної літератури.

Автор розкриває життєвий і творчий шлях чудової поетеси, відображає її участь у політичному житті, показує взаємини Лесі Українки з Сергієм Мержинським, з письменниками І. Франком, М. Павликом, О. Кобилянською та ін.

Костенко А. Леся Українка / Анатолий Костенко ; упоряд. В. П. Сичевський. – К. : А.С.К., 2006. – 512 с. – Життя видатних людей.*

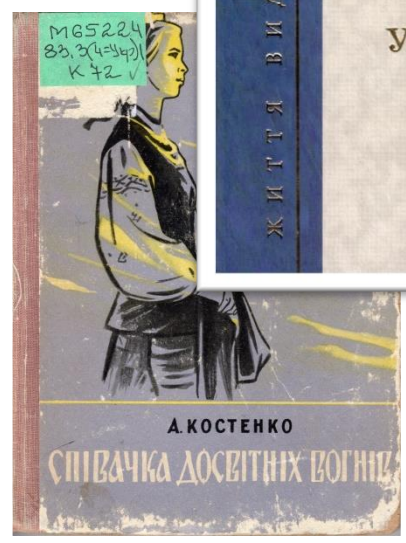
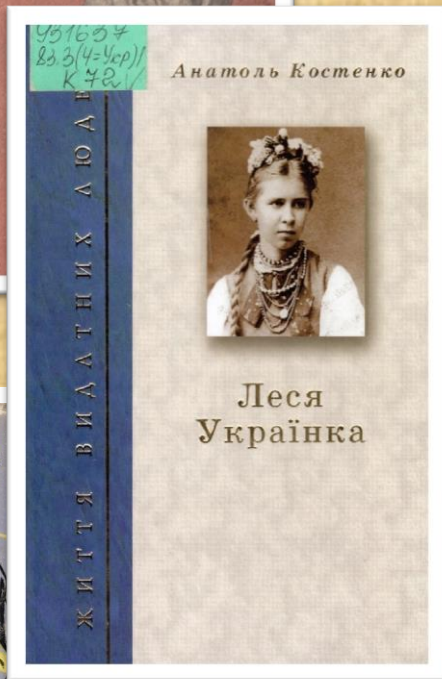
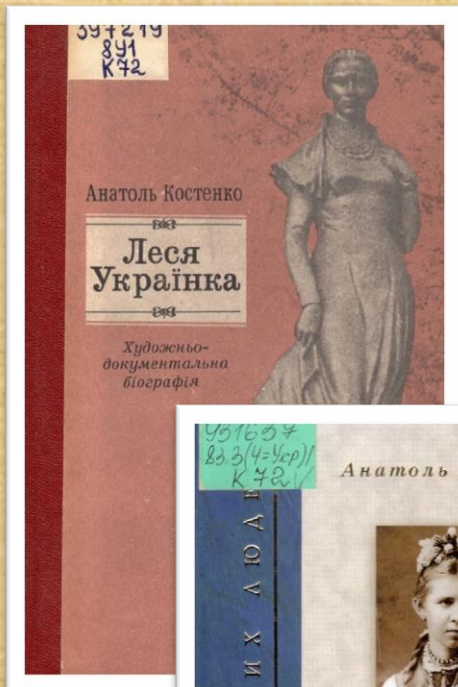
Про життя і творчість Лесі Українки А. Костенко видав декілька книг: «Співачка досвітніх вогнів» (1963), «Леся Українка» (1971 р., повторне видання 1985 р.). Ці твори, власне, були варіантами однієї праці, які постійно доопрацьовувалися та доповнювалися. І, нарешті, останнє видання 2006 р., яке започаткувало міжвидавничу серію «Життя видатних людей».

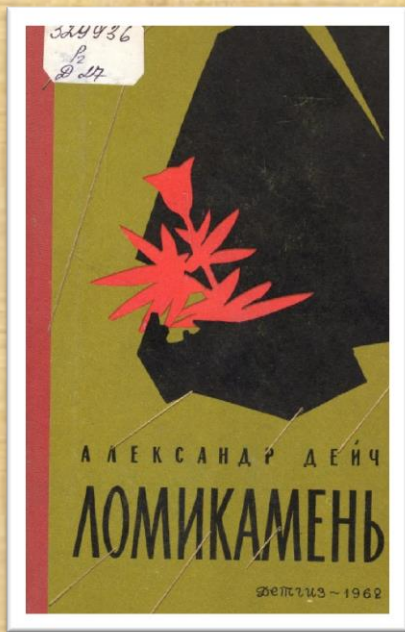
Уявлення про багатогранність легендарної постаті дає вдале поєднання відомої повісті А. Костенка з листами та іншими документальними матеріалами, пов'язаними із життям і творчістю великої поетеси. Насамперед тих, що йдуть від неї самої та її рідних, її публіцистичні й художні твори. Тисячі її листів, батьків, родичів та найближчих друзів. Десятки мемуарних документів. Численні родинні фотографії та весь сімейний архів. Авторіві пощастило заручитися зовсім новими, часом дуже цінними, свідченнями деяких сучасників, що близько знали поетесу. Саме це й становило фундамент твору.

Автор намагався бути уважним до кожного слова, пильним до кожної фрази – щоб ніщо не порушувало правди, не падало тінню на цей чарівний благородний образ, виняткову постать Лесі Українки, щоб «найменший фальшивий штрих на цьому чистому образі не чорнів плямою»...

Костенко А. І. Співачка досвітніх вогнів / А. І. Костенко. – К. : Дитвидав УРСР, 1963. – 156 с.*

Костенко А. І. Леся Українка : худож.-докум. біогр. / А. І. Костенко. – 2-е вид., із змін., допов. – К. : Дніпро, 1985. – 394 с.*

Дейч А. Ломикамень : повесть о Лесе Украинке / Александр Дейч ; [авт. предисл. и ред. М. Рыльский]. – М. : Дет. лит., 1962. - 223 с.*

У повісті Олександра Дейча знаходить живе втілення світлий і мужній образ великої української поетеси Лесі Українки. На тлі бурхливих та хвилюючих передреволюційних подій 1901-1903 років автор показує знаменні епізоди з її життя.

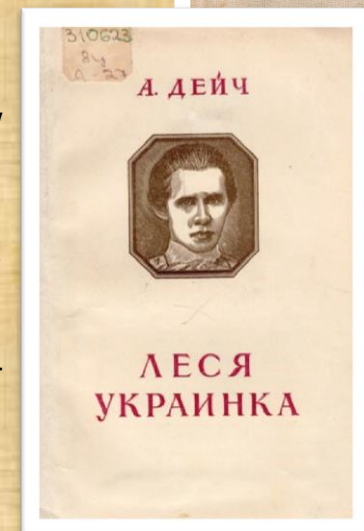
Різноманітна гама почуттів і думок Лесі Українки, її окрилений поетичний світ, перейнятий гарячої людяністю, складають основу цієї ліричної повісті. Вона побудована на фактичних даних, які допомагають розкрити перед читачем епоху, в яку жила і творила Леся Українка.

Дія повісті розгортається в Києві, в Мінську, на Волині, в Галичині, в Петербурзі, в Швейцарії та Італії. На сторінках цієї книги розкривається вольова, одухотворена натура Лесі Українки в колі її сучасників.

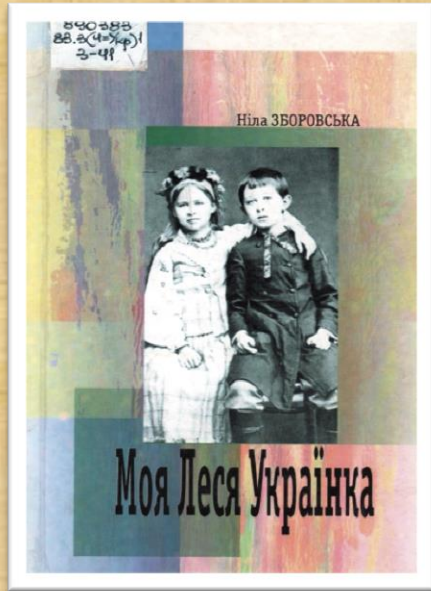
Дейч А. Леся Украинка : критико-биографический очерк / А. Дейч. – М. : Гослитиздат, 1953. – 132 с.*

Шаховський С. Леся Українка : критико-біогр. нарис / Семен Шаховський. – К. : Дніпро, 1971. – 134 с.*

Іщук А. Леся Українка : критико-біографічний нарис / А. Іщук. – К. : Держлітвидав, 1950. – 116 с.*

**Зборовська Н. Моя Леся Українка : есей / Ніла Зборовська.
– Тернопіль : Джура, 2002. – 228 с.***

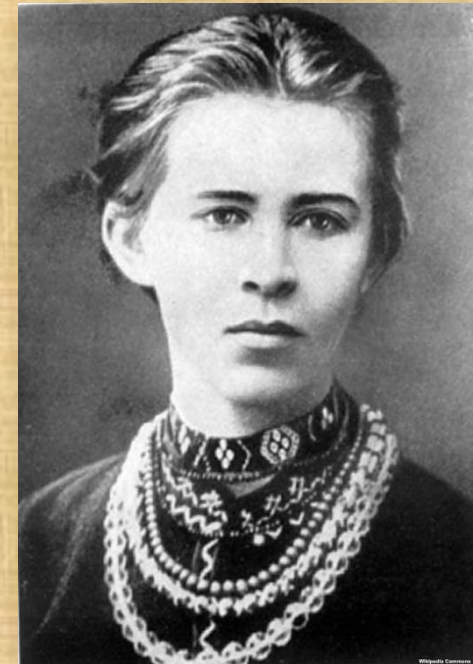

У катастрофічному суб'єктивному часі, часі зламу епох Н. Зборовська звернулась до тлумачення Лесі Українки, її життєвої і творчої драми передусім тому, що Леся – «це дуже інтимно, дуже родинно для неї».

У Лесиних драмах вона шукала відповіді на свої власні запитання, там, у її житті і творчості, бачила справжній порятунок від смерті і смисл того, що дає право творити текст... . Постійне переслідування відчуття духовного посестринства, радісне проживання творчості у власній душі давало неймовірне натхнення.

Саме це й спонукало Н. Зборовську розпочати свої студії над драматургією Лесі Українки. В результаті з'явився роздум-есеї, своєрідне дослідження, в якому авторка намагається зануритися у час порубіжжя, містичний та архетип ний, в який чомусь приходять геніальні жінки...

На сторінках твору вона розмірковує над великою відповідальністю, яка лягає на жіночу творчу особистість, промовлене слово...

Література про життя та діяльність

1. Багаліка Ю. Леся Українка: погляд із ХХІ століття / Юлія Багаліка // Українки в історії / авт.: С. Андрусів [та ін.] ; за ред. В. Борисенко. - 2-ге вид., стереотип. - К. : Либідь, 2006. – С. 182-186.
2. Демська-Будзуляк Л. Драма свободи в модернізмі. Пророчі голоси драматургії Лесі Українки : монографія / Леся Демська-Будзуляк. - К. : Академвидав, 2009. - 184 с.
3. Деревянко К. В. Українка против Украины / К. В. Деревянко, Г. Л. Бобров. - Луганск : [Виртуальная реальность], 2012. - 464 с.
4. Жулинський М. Г. Леся Українка // Слово і доля : навч. посіб. / М. Г. Жулинський. - К. : А.С.К., 2006. – С. 146-178.
5. Забужко О. Notre Dame D'Ukraine: Українка в конфлікті міфологій / О. Забужко. - 2-е вид., випр. - К. : Факт, 2007. - 640 с. - (Висока полиця).
6. Костенко А. І. Леся Українка / А. І. Костенко. - К. : А.С.К., 2006. - 512 с. - (Життя видатних людей).
7. Кочерга С. О. Культурософія Лесі Українки : семіотичний аналіз текстів / Світлана Кочерга. - Луцьк : Твердиня, 2010. - 656 с.
8. Левченко Г. Д. Міф проти історії: семіосфера лірики Лесі Українки : монографія / Галина Левченко. - К. : Академвидав, 2013. - 332 с.
9. Мірошніченко Л. Леся Українка. Життя і тексти / Лариса Мірошніченко ; Нац. акад. наук України, Ін-т літ. ім. Т. Г. Шевченка. - К. : Смолоскип, 2011. - 264 с. : іл.
10. Моклиця М. В. Естетика Лесі Українки (контекст європейського модернізму) : монографія / Марія Моклиця. - Луцьк : [Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки], 2011. - 242 с.
11. Огнєва О. Д. Східні стежки Лесі Українки / О. Д. Огнєва. - Вид. 2-е, перероб. й доп. - Луцьк : Волин. обл. друкарня, 2008. - 240 с. : іл.

12. Панасенко Т. М. Леся Українка / Т. М. Панасенко. - Х. : Фоліо, 2013. - 128 с.
13. Савчук В. А. Доля листів Лесі Українки : монографія / Валентина Савчук. - Луцьк : Твердиня, 2011. - 168 с.
14. Симоненко Р. Г. Леся Українка – геніальна послідовниця Великого Кобзаря / Р. Г. Симоненко, В. А. Берестенко // Тарас Шевченко та його доба : документально-хрестоматійне висвітлення життя й діяльності видатного сина України та найближчих у часі спадкоємців і продовжувачів його справи І. Я. Франка, Лесі Українки, М. П. Драгоманова : у 3 т. / Р. Г. Симоненко, В. А. Берестенко. - Х. : Фоліо, 2013. - Т. III. – С. 389-448.
15. Терес Н. В. Леся Українка (Косач Лариса Петрівна) / Н. В. Терес, Ю. М. Сорока // Діячі науки і культури України: нариси життя та діяльності / за ред. А. П. Коцура, Н. В. Терес ; КНУ ім. Т. Шевченка. - К. : Книги - XXI, 2007. – С. 425-429.
16. Топська Н. Леся Українка / Неллі Топська // Любов - наснага, любов - журба... / Неллі Топська. - Донецьк : Проспект-Прес, 2007. – С. 291-318.
17. Якубський Б. В. Творчий шлях Лесі Українки. Біографічні матеріали / Б. В. Якубський ; Волин. нац. ун-т ім. Л. Українки, Наук.-дослід. ін-т Лесі Українки. - Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Л. Українки, 2012. - 472 с.
* * *
18. Грабовська С. "Хотіла б я піснею стати..." : читацька конференція, присвячена 140-річчю від дня народження Лесі Українки / С. Грабовська // Укр. літ. в загальноосвіт. шк. - 2011. - № 3. - С. 36-40.
19. "З поля честі не відступила..." : до 140-річчя від дня народження Лесі Українки (1871-1913) // Календар знаменних і пам'ятних дат. - 2011. - № 1. - С. 76-84. - Бібліогр.: с. 80-84.

20. Кочерга С. "Ландшафт культури" у творчості Лесі Українки / С. Кочерга // Слово і час. - 2012. - № 2. - С. 3-9.
21. Левченко Г. Квітковий стиль та уламки орфічного міфу в ліриці Лесі Українки / Г. Левченко // Слово і час. - 2012. - № 2. - С. 21-31.
22. Малютіна Н. Драматизація риторичних стратегій тексту у драматичних поемах Лесі Українки (до проблеми художнього мімезису) / Н. Малютіна // Слово і час. - 2010. - № 8. - С. 71-78.
23. Михайляк У. Філософія художнього образу Лесі Українки / У. Михайляк // Мандрівець. - 2008. - № 6. - С. 75-79. - Бібліогр.: 15 назв.
24. Овдійчук Л. Леся Українка як науковець / Л. Овдійчук // Укр. літ. в загальноосвіт. шк. - 2011. - № 9. - С. 36 - 38. - Бібліогр. : 10 назв.
25. Пастух Б. Форми свободи у драматургії Лесі Українки / Б. Пастух // Слово і час. - 2012. - № 2. - С. 16-21.
26. Романов С. Смерть і/як творчість у художньому всесвіті митця: Леся Українка / С. Романов // Слово і час. - 2010. - № 8. - С. 55-71.
27. Скупейко Л. Неоромантизм як модерна парадигма української літератури (в рецепції Лесі Українки) / Л. Скупейко // Слово і час. - 2009. - № 5. - С. 71-84.
28. Скупченко Л. Творчість Лесі України: канони і стереотипи сприйняття (з нагоди 140-річчя письменниці) / Л. Скупченко // Слово і час. - 2011. - № 6. - С. 106-110.
29. Шморгун О. Драма людського буття: від відчаю до свободи. Леся Українка і Жан-Поль Сартр / О. Шморгун // Філософська думка. - 2010. - № 4. - С. 86-102. - Бібліогр.: с. 101-102.

